

загальноєвропейською), «загальноєвропейська модель» (держава шляхом жорстких карантинних заходів та вакцинації намагається обмежити поширення хвороби). Пандемія продовжується і разом з нею змінюються законодаві норми, котрі закріплюють «нову нормальність».

Окремо можна зупинитися на ідеї Мішеля Фуко стосовно «державного расизму», який шукає зовнішніх та внутрішніх ворогів, які загрожують існуванню населення. У біополітичному вимірі він постає у формулі: «якщо ти хочеш жити, то треба щоб інший помер» [1, с. 88]. Цей державний расизм яскраво проявився на початковому етапі пандемії, коли країни блокували вивезення медичних засобів та лікарських препаратів за кордон, заможні країни викупували вакцини. Навіть, зараз на думку ВООЗ, головним викликом є не поява нових штамів вірусу, а нерівний доступ до вакцин для різних країн світу.

На цих прикладах ми можемо побачити, що ідеї біополітики Мішеля Фуко набувають наразі особливої актуальності і потребують подальшого дослідження.

Література:

1. Марченко А. В. Біополітика як технологія реалізації влади на макрорівні у філософському дискурсі М. Фуко. *Гілея*. 2019. Вип. 146 (№ 7). Ч. 2. Філософські науки. С. 86 – 89.
2. Самовольнова О. В. Социально-философский анализ основных концепций биополитики : М. Фуко, Дж. Агамбен, А. Негри. *Вестник РГГУ Серия : Философия. Социология. Искусствоведение*. 2017. № 4 – 2 (10). С. 261 – 271.
3. Яркеев А. В. Концепция биополитики и её генеалогия. *Научный журнал «Дискурс-Пи»*. 2020. № 1 (38). С. 50 – 59.

Червона Л.М.

Інститут вищої освіти НАПН України

ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДГРУНТЯ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ

Технологічні, соціальні та культурні зміни в глобалізованому світі ХХІ століття мають потужний, і не завжди позитивний, вплив на різні сфери людського існування. На думку відомого німецького філософа минулого століття Г.Йонаса,

«...надмірні успіхи в підкоренні природи (а з таким підкоренням і пов'язувалося уявлення про людське щастя), що сягнули нині вже на власну природу людини, поставили людське існування перед найбільшим викликом з усіх коли-небудь породжених діяльністю самої людини. Усе тут нове, безпрецедентне і за своїм проявом, і за своїми масштабами. У досвіді попередніх поколінь, якому відповідала вся колишня мудрість щодо належної поведінки, ми не знайдемо чогось подібного до того, що здатна сьогодні зробити людина і що в змозі вона ще зробити, раз у раз удосконалюючи цю здатність. ... Нова земля (Neuland) колективної практики, якої ми дісталися завдяки високим технологіям, залишається ще нейтральною територією (Niemandland) для етичної теорії. ... Якщо людство хоче вижити, то у своїй господарській діяльності воно повинно керуватися принципом відповідальності перед природою та майбутніми поколіннями» [1]. Відповідальність про яку писав Г.Йонас у своїй праці *«Принцип відповідальності: у пошуках етики для технологічної цивілізації»* є по суті тією соціальною відповідальністю, яка з кінця минулого століття стає все більш важливою концепцією в усьому світі, і частиною дебатів щодо конкурентоспроможності та сталості у контексті глобалізації. В епоху змін, яка випала на нашу долю відчувається дефіцит людської відповідальності, яка необхідна для організації соціального порядку та забезпечення його стійкості.

Коли йдеться про соціальну відповідальність університету, то важливо зацентруватися на питанні до яких філософських побудов примикає його теоретична концепція. Поняття «соціальна відповідальність університету» є складним, багатоаспектним та складноструктурованим явищем, розуміння якого в основі своїй ґрунтується на тлумаченні терміну «відповідальність». У наукових дослідженнях існують різні теоретико-методологічні підходи до розробки поняття «соціальна відповідальність», але найбільш ґрунтовне розгортання, на наш погляд, воно може отримати через соціально-філософське усвідомлення сутності «відповідальності».

Ідея відповідальності, як і будь-яка ідея, має певну історію розвитку:

«Історико-філософський підхід до дослідження категорії відповідальності дозволяє виявити кілька основних парадигм. В епоху античності поняття

відповідальності було тісно пов'язане з колективними морально-політичними нормами та обов'язками людини. Індивід повністю залежав від «долі» - фатуму і одночасно ніс провину за всі наслідки своїх дій, які не міг передбачити. Відповідальність в епоху Середньовіччя виходить із принципу вільної волі віруючої людини. Таке уявлення гранично суб'єктивує відповідальність і переносить її у «внутрішню людину», дозволяє виробити механізм самоцензури на основі почуття страху Божого і совісті. У раціоналістичної філософії Нового часу народжується нова парадигма відповідальності, яка може бути названа цивільно-правовою відповідальністю особистості. В цей час збігаються два соціокультурних процеси: народження емансипованої, розумної і відповідальної в правовому відношенні особистості і становлення правової держави. Філософія Канта стала теоретичною передумовою правової держави, суттю якої є утвердження принципу універсальної відповідальності людини, заснованої на її раціональному та вільному виборі і відповідальності за своє життя. Сама свобода зобов'язує людину - це викличе в ХХ ст. феномен «втечі від свободи» (Е. Фромм) як втечі від відповідальності. У ХХ столітті розвивається нова парадигма відповідальності. Вперше в історії суб'єктами права і відповідальності згідно із законом стали всі люди незалежно від їх гендерних, расових, національних, релігійних і класових відмінностей. Значно розширилося і коло відповідальності, охопивши не тільки економічну, моральну і правову, а й культурну, екологічну відповідальність. Відповідальність знаходить темпоральність: з'являється розуміння того, що існує відповідальність за минуле і за майбутнє» [3].

Новим у сучасному підході до відповідальності є обґрунтування принципу колективної відповідальності. Поняття колективної відповідальності присутнє в *концепції Г. Йонаса*. Для цієї нової парадигми відповідальності характерно розширення як суб'єкта, так і об'єкта відповідальності – *завсе, на всіх разом і на і на кожного окремо*, коли суб'єкт і об'єкт вчинку не просто співпадають, але набувають загального сенсу індивідуального вибору як загального вибору, що розповсюджується на все людство. Відправним моментом філософського аналізу

зазначених трансформацій стає розвиток технологій, що, з одного боку, посилює віру людини у свою могутність, а, з іншого боку, в захопленості засобами досягнення могутності людина применшує поняття про саму себе і своє буття. Більш того, вона робить не тільки те, що здатна зробити, але і те, що підготує нові винаходи в майбутньому і підготує це майбутнє. У зв'язку з цим актуалізується колективний діяч, на перший план виходить сукупність індивідуальних дій, об'єднаних одним принципом і завданням, а відповідальність за дію поширюється на сферу невизначеного майбутнього навіть більш ніж на часовий простір, що безпосередньо оточує конкретну дію [2].

За Г. Йонасом «...відповідальність є корелятом сили, так що розмір і характер сили визначають розмір і характер відповідальності. Коли сила і поточне користування нею досягають певної величини, це викликає не тільки змін обсягу, а й якісну природу відповідальності в такій мірі, що дії сили породжують зміст належного, так що воно стає по суті своєю відповіддю на те, що відбувається...»[1].

Парадигма відповідальності в європейській філософії змінювалася і наповнювалася новим змістом залежно від трансформації соціально-економічних і культурних умов, діалектики суб'єктивного і об'єктивного в розвитку суспільства і особистості. У ХХ-XXI столітті через зміни соціокультурних, економічних, технологічних тощо умов розвивається нова парадигма відповідальності побудована на принципі колективної відповідальності, для якої характерним є розширення як суб'єкта, так і об'єкта відповідальності.

Тому відповідальним завданням філософії є розмежування трьох складових відповідальності моральної, правової та соціальної, що на наш погляд дозволить уникнути плутанини при аналізі різних видів соціальної відповідальності таких як: «корпоративна соціальна відповідальність», «соціальна відповідальність університету» тощо.

Підсумовуючи вищесказане можемо зазначити, що філософське розуміння сутності відповідальності розгортається в трикутнику взаємовідносин між

особистістю, колективом та суспільством, нерозривно пов'язане з темою свободи, правами особистості, колективним правом тощо.

Література

1. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. / пер. с нім. К.: Лібра, 2001. С. 5.
2. Коломак А. И., Коломак Н. С. Этика ответственности к окружающей нас природе. Вестник Северо-Кавказского государственного технического университета. 2008. № 2 (15). С. 117-121.
3. Осипов И. Парадигма ответственности в европейской философии. Вестник СПбГУ, 2014. Сер. 17. Вып. 2. С. 52-63.
4. Jonas H. Das Prinzip Verantwortung: Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation. Frankfurt/Main: Insel-Verlag, 1979.

Черкашина Т.О.

Херсонський державний університет

Пархоменко Я.В.

Херсонський державний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПОТРЕБИ УЧАСНИКІВ АТО/ООС: РЕЗУЛЬТАТИ СТАНДАРТИЗОВАНОГО ІНТЕРВ'Ю

Через багаторічний воєнний конфлікт на сході України з причин вторгнення російського агресора на територію української держави, з 2014 року утворилася категорія громадян, які як і інші соціально незахищені верстви населення, потребують уваги з боку держави – це учасники бойових дій – учасники АТО/ООС та члени їх сімей, котрі потребують морального визнання з боку держави та її громадян, гідних умов для підтримки/відновлення здоров'я, соціального захисту та забезпечення тощо.

Учасники АТО та учасники ООС – це особи, які безпосередньо, особисто брали участь у бойових діях, на яких поширюється дія закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [2]. За цим законом, учасниками бойових дій визнаються службовці різного роду державних силових структур, які